

Het sprookjespaleis Nieuwenhoven van Charles Whettnall

Rombout Nijssen

Het domein van Nieuwenhoven was tot aan de afschaffing van de abdij van Sint-Truiden bij de aanhechting van het vorstendom Luik bij de Franse republiek, één van de voornaamste goederencomplexen in het bezit van die abdij. Het kasteel en de boerderij, met landerijen, weiden en vijvers, samen 80 bunders groot, werden op 5 prairial van het jaar V [1797] verkocht aan Anna Barbara Hilla, een dame uit Hoei die als ex-religieuze verdreven was uit haar voormalig klooster in Hoei. De religieuzen die verplicht werden hun afgeschafte kloosters te verlaten, kregen daarvoor van de Franse overheid een schadeloosstelling, in de vorm van waardebons die zij konden gebruiken bij onder meer het opkopen van voormalig kerkelijk goed. Niet alle begunstigden wensten van hun bons gebruik te maken, en sommigen verkochten ze liever aan kennissen die wel de mogelijkheden van het nieuwe systeem inzagen.

Op de affiche waarmee de Franse administratie de verkoop aankondigde, werd het goed beschreven als *Le château & la ferme de Nieuwenhoven, consistant en beaux & vastes bâtimens, couvert en ardoises; plus les bâtimens, servant à l'exploitation de 60 bonniers de labour & 20 bonniers de prairie, loué au citoyen Roba, par bail qui expirera le 6 prairial an VII, pour un revenu de 2461 liv., estimé à un capital de, compris*

Kaart van Nieuwenhoven uit de goederenatlas van de abdij van Sint-Truiden, 17e eeuw

Detail met Nieuwenhoven van de kaart uit de goederenatlas van de abdij van Sint-Truiden, 17e eeuw

Aquarel van Nieuwenhoven door Philippe de Corswarem, ca. 1820

les arbres, 64.600. Anna Barbara Hilla liet op de openbare verkoop van het domein van Nieuwenhoven een bod van 118.500 frank uitbrengen, en verwierf daarmee het domein.

In 1804 verkocht mevrouw Hilla het domein aan Maximilien François Niesse, een zakenman uit Leuze in Henegouwen. Niesse en zijn uit Brussel afkomstige echtgenote Jeanne Josèphe Massion hadden één dochter, Symphorose Niesse [1791-1867], die in 1811 huwde met de Franse generaal Etienne Jacques Travers [1765-1827].

De bewoners van Nieuwenhoven kort vóór 1882 [Collectie Stichting de Moffarts, Lummen]

Het familiegraf van de bewoners van Nieuwenhoven op het kerkhof van Melveren

Hun dochter, Laure Travers [1812-1895], huwde in 1833 met de in Londen geboren Charles Whettnall [1811-1882]. De zwaar gefortuneerde Whettnall liet het kasteel uitbouwen tot een plattelandspaleis in Engelse Tudorstijl. De verbouwingen werden in 1861 door de diensten van het kadaster geregistreerd.

Tot dan toe was het kasteel een rechthoekig complex rond een grote binnenplaats. De gebouwen waren in verschillende perioden opgetrokken en verbouwd, zodat er in de eerste helft van de 19e eeuw zeker geen sprake meer was van een eenheid van bouwstijl. De westelijke kant groepeerde de boerderijgebouwen, terwijl de oostzijde de residentiële gebouwen bevatte. Het eigenlijke kasteel dateerde nog van de 18e eeuw, en was één van de meest recente delen van het complex. Het hele complex was toegankelijk via de poort in de noordelijke gevel.

De verbouwingswerken van Charles Whettnall grepen vooral in het kasteel in, dat veel groter werd, en in een nieuwe stijl werd opgetrokken, en in het oostelijk deel van de zuidelijke vleugel, die in dezelfde Tudorstijl als het kasteel uitgebouwd werd. Tegen de oude zuidelijke en westelijke gevels van de boerderij werden schermgevels aangebracht, zodat de gebouwen zonder ingrijpende veranderingen stilistisch toch aansloten bij de nieuwe gebouwen. Een tweede belangrijke ingreep was de bouw van een middenvleugel, die van dan af de binnenkoer in twee sneed. Het nieuwe gebouw bevatte aan de oostzijde een koetshuis en paardenstallingen, en aan de westzijde nieuwe boerderijgebouwen. Door de inplanting van deze nieuwe vleugel ontstond enerzijds een binnenkoer voor het kasteel, en anderzijds een binnenkoer voor de boerderij. Een derde ingrijpende vernieuwing bestond in de bouw van een nieuwe poort in de zuidoostelijke gevel, en de aanleg van een nieuwe kasseiweg die deze kasteelpoort verbond met de steenweg van Hasselt naar Sint-Truiden. Via de steenweg bereikte men de halteplaats Kortenbos op de spoorlijn van Hasselt naar Sint-Truiden. De weg leidde bezoekers over een tracé door weiland, bossen en park naar het kasteel. Een imposante brug leidde de nieuwe weg over de kasteelvers. De oude toegangspoort in de noordelijke gevel diende voortaan alleen nog voor de boerderij. In 1868 waren de verbouwingswerken aan het kasteel achter de rug.

Whettnall breidde ook het park rond het kasteel opmerkelijk uit. Het plan van de kasteelomgeving in de atlas van de buurtwegen van 1844 toont hoe het kasteelpark vierkant van vorm is, en ten westen, ten noorden en ten oosten afgelijnd wordt door rechte wegen. Op het plan is ook te zien hoe het kasteel

Nieuwenhove (Limbourg) à Monsieur le Baron Wethenall.

Nieuwenhoven na de verbouwing
van Charles Whettnall
[Collectie Stichting de Moffarts,
Lummen]

en de boerderij omgeven zijn met een gracht, die in het zuiden verbreed wordt tot een vijver. Voorts geeft het plan in de atlas helder de zichtassen in het park weer: niet beplante stroken, die toelaten van in het kasteel door te kijken tot diep in het parkbos. Op de stafkaart uit 1871 is te zien hoe de kasteelgracht grotendeels gedempt is, en hoe de vijvers vergroot zijn, en een natuurlijkere, vloeiendere vorm gekregen hebben. Ook de wandelpaden in het park, dat een stuk in noordelijke richting uitgebreid is, en de grenzen tussen het open park en het parkbos, volgen een vloeiend patroon. Het heuvelend landschap versterkt nog de indruk van een organisch gegroeid, natuurlijk landschap. Op het uiteinde van de langste zichtas werd in het bos een kunstmatige bron met een waterval gebouwd. Het water dat via een buizensysteem uit de hoger gelegen delen van het bos aangevoerd werd, kwam boven een 17 meter lange en 5 meter hoge muur aan de oppervlakte, om vervolgens over de muur naar beneden te lopen en via een beekje de kasteelvijvers te voeden. De muur was van baksteen, bekleed met kalksteen uit de Ardennen.

Charles Whettnall en zijn gasten
maken zich klaar voor de jacht
[Collectie Stichting de Moffarts,
Lummen]

Whettnall liet aan de rand van het domein drie gebouwen optrekken in dezelfde pittoreske stijl: stenen huizen, met tegen de gevel aangebrachte halve boomstammen, die de indruk moeten wekken dat het om uit steen en oud vakwerk opgetrokken huisjes gaat. In 1870 werd zo een woning gebouwd aan de Engelbamp, circa 500 meter ten zuiden van het kasteel. Ten oosten van het bos van Nieuwenhoven werd de boswachterswoning in die stijl gebouwd, en in 1878 werd bij de ingang van het domein aan de steenweg van Hasselt naar Sint-Truiden een koetsierswoning opgetrokken.

Het kasteel van Nieuwenhoven anno 2008. Rechts het kasteel zoals het rond 1950 herbouwd werd

Het koetshuis bleef gespaard in de brand van 1932

